

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo

Høringsuttalelse – endringer i IKS-loven

Vi viser til høringsbrev av 2022-05-27 og høringsnotat av samme dato.

Norsk Redaktørforening (NR) har som formål å verne om redaktørinstituttet og den redaksjonelle uavhengighet og fremme og beskytte informasjons- og ytringsfriheten. Vi har per i dag rundt 780 medlemmer, ansvarlige redaktører og underordnede, fra alle typer medier, deriblant svært mange regionale og lokale mediehus.

Størst mulig åpenhet og innsyn i kommunal forvaltning og politikk er helt avgjørende for at disse skal kunne utføre sin journalistiske funksjon som kritisk overvåker av hvordan offentlige myndigheter utøver makt, og bidra til debatt og demokratisk deltakelse i lokalsamfunnet. Vår høringsuttalelse vil derfor konsentrere seg om de forslagene som berører spørsmål om tilgang til informasjon og opplysninger, og da primært forslaget om møteoffentlighet i styre og representantskap i Interkommunale selskaper.

1. Møteoffentlighet i folkevalgte organer

Åpne møter i folkevalgte organer er en av søylene i det norske åpenhetssamfunnet. Prinsippet er forankret i Grunnlovens § 100, og utdypet en rekke utredninger, lovforarbeider og komiteinnstillinger. Åpne møter i folkevalgte organer gir allmennheten, enten direkte eller via mediernes rapportering, muligheten til å følge politiske prosesser og til å sette seg inn i de politiske begrunnelsene for vedtak som fattes.

Møteoffentlighetsprinsippet i folkevalgte organer, og for den saks skyld retten til innsyn i forvaltningens dokumenter, er en videreføring og videreutvikling av en 1000 år gammel norsk åpenhetstradisjon, som har sine røtter helt tilbake på de gamle vikingetingene; for at beslutninger som grep inn i enkeltmenneskers rettigheter og interessenes skulle ha legitimitet, så måtte det være åpenhet om grunnlaget for det som ble bestemt og hvilke argumenter som ble ført for de ulike standpunkter.

2. Møteoffentlighet i interkommunale selskaper

NR er positive til at departementet nå vil likestille møter i styre og representantskap i interkommunale selskaper (IKS) med andre møter i folkevalgte organer, slik disse er definert i kommuneloven.

Etter at kommunelovens saksbehandlingsregler (§29 nr 4, 2. setning) ble endret i 2011, slik at styremøtene i Kommunale foretak (KF) nå som hovedregel går for åpne dører, har vi levd med den underlige situasjon at en rekke likeartede kommunale virksomheter fremstår med ulik åpenhet overfor sine innbyggere. Blant annet på havnesektoren har vi flere eksempler på at

virksomheten er organisert enten som KF eller IKS, og det gir, etter vårt syn, ingen mening at åpenhet skal være forskjellig alt etter valg av organisasjonsform.

I Brønnøysundregistrene er det registrert rundt 250 interkommunale selskaper. Av disse er mange selskaper som driver med typisk offentlige oppgaver, som brannvesen, havnevesen, krisesentre, museer, renovasjon – selskaper som bare i svært begrenset grad er i konkurranse med private virksomheter. Et søk på Kommunale Foretak (KF) i det samme registeret, viser at det også der er mange selskaper med samme typer oppgaver som det vi finner i oversikten over registrerte IKS. Dette bekreftes av høringsnotatets henvisning til En kartlegging fra Organisasjonsdatabasen i 2021:

«Kartlegginga frå Organisasjonsdatabasen 2021 viser at IKS i hovudsak blir nytta til å utføre lovpålagde oppgåver, og få IKS driv hovudsakleg næringsverksemd. Departementet går med dette som bakgrunn ut frå at offentleglova vil gjelde for dei fleste IKS.»

En harmonisering av reglene for KF og IKS er også naturlig sett i lys av at alle argumenter som departementet i sin tid la fram for åpne møter i både kontrollutvalg og i KF-styrer, også må gjelde i samme grad for IKS-organer:

- Opplysninger som er underlagt taushetsplikt gir plikt til å lukke dører.
- Det samme gjelder ved behandling av tjenesteforhold for arbeidstaker.
- KommuneLOven hjemler dørlukking i saker av stor økonomisk interesse.
- Åpenhet i kommunene vil medvirke til at innbyggerne får tillit til kommunen.
- Åpenhet i kommunene styrker lokaldemokratiet.
- Reglene om møteoffentlighet skiller ikke på virksomheten som drives.
- Lovene åpner for at store deler av kommunene kan organiseres som foretak eller IKS.
- Det er viktig med sammenheng og konsekvens i reglene om åpne dører.

Vi gjør for ordens skyld oppmerksom på at vi mener departementets omtale av muligheten for å lukke dører «i saker av stor økonomisk interesse» er upresis og strekker unntaket lengre enn det er hjemmel for i lovverket.

Vi mener uansett det er på høy tid at lovgiver benytter anledningen til å rette opp i denne, etter vårt syn, åpenbare disharmonien i lovverket.

3. Virkeområde

Departementet har i sitt forslag valgt å knytte innføring av møteoffentlighetsprinsippet for styrer og representantskap i interkommunale selskaper til spørsmålet om det enkelte selskap er omfattet av virkeområdet for offentleglova.

Dette kan umiddelbart virke logisk og fornuftig. Samtidig kan man, hvilket departementet selv illustrerer, utmerket argumentere for at reglene som utgangspunkt bør gjelde for *alle* IKSer. Selv om departementet skulle ha rett i at de fleste IKSer som faller utenfor offentleglova gjør det fordi de i hovedsak driver næring i direkte konkurranse med andre aktører, og derfor i stor grad vil kunne både unnta dokumenter og lukke møter, så ville det i mange tilfeller være uproblematisk å la allmennheten være til stede. Som departementet også helt riktig påpeker, så ligger det jo i kommunelovens § 11-5, som det er foreslått å forankre møteoffentligheten for IKSene i, unntakshjemler for så vel taushetsbelagte opplysninger om personlige forhold og forhold av koinkurransmessig betydning, som unntak for saker om tjenstlige forhold.

Det er altså litt vanskelig å tenke seg hvilke tilfeller hvor det er legitime grunner for å lukke møtene i IKSenes styre og representantskap og som ikke er dekket av kommunelovens unntaksregler. Når departementet til slutt argumenter med at et mer omfattende virkeområde «reelt sett» trolig ikke vil føre til mer innsyn, men derimot til mer arbeid for de IKSene som i dag faller utenfor offentleglova, så kan vi si oss enige i det siste, men ikke det første. Vi mener uansett at merarbeidet vil være av svært begrenset omfang, og ikke mer enn hva som burde være greit å håndtere for de fleste IKSene.

Det sagt, så er vi altså uansett positive til at departementet ønsker å foreta en kraftig forbedring av dagens rettstilstand.

Oslo, 2022-09-23

Med vennlig hilsen
for Norsk Redaktørforening

Reidun Kjelling Nybø
generalsekretær

Arne Jensen
seniorrådgiver